

Юрій Богданович ТУРЧИН,
здобувач кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму (м. Київ),
вул. Велика Окружна дорога, 3, м. Київ, МПС, 03680,
shamrai_vasyl@ukr.net

УДК 346.244

ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Проаналізовано питання, присвячені визначенню переліку та змісту повноважень суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері діяльності державних підприємств в Україні. Особлива увага приділена повноваженням Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, окремих міністерств України, державних агентств, комісій, комітетів, а також місцевих державних адміністрацій. На підставі цього запропоновано систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері діяльності державних підприємств: основоположна ланка (Президент України, Верховна Рада України); керівна ланка (Кабінет Міністрів України, міністерства); контрольна ланка (окремі органи виконавчої влади); місцева ланка (державні місцеві адміністрації). Наголошено на основних чинниках, які обумовлюють адміністративно-правове регулювання щодо діяльності державних підприємств в Україні, зокрема: низка галузей економіки має регулюватися лише державою; без державного врегулювання економічної сфери відбуватиметься розвиток монополізму; лише володіючи значним ресурсним інструментом, держава може вчиняти належний вплив на економічні процеси.

Ключові слова: державні підприємства, заходи адміністративного та контролюючого характеру, органи виконавчої влади, суб'єкти адміністративно-правового регулювання.

Законодавче врегулювання у галузі діяльності суб'єктів господарювання є важливою складовою державної діяльності, направлене на створення уповноваженими інстанціями таких економічних умов, за яких стає можливим забезпечення сталості функціонування підприємств і впорядкованість їх організаційно-практичної діяльності згідно з чинним законодавством. Окремі питання щодо адміністративно-правового регулювання діяльності державних господарюючих суб'єктів розглядалися в працях таких науковців як О. Андрійко, І. Бачило, Ю. Битяк, В. Венедиктов, І. Голосніченко, С. Ківалов, В. Князев, В. Коваленко, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, Д. Лук'янець, В. Марчук, М. Мельник, Л. Савченко, В. Шкарупа, А. Щербак та інших фахівців.

У той же час, у зв'язку зі значним оновленням чинного законодавства у зазначеній сфері, створенням або ліквідацією окремих центральних органів виконавчої влади, наукові доробки цих вчених у певній мірі втратили свою актуальність. Отже, перед нами стоїть завдання окреслення кола суб'єктів, що регулюють діяльність державних підприємств. Поставлене завдання пропонуємо вирішити за допомогою аналізу

повноважень Президента України; Верховної Рада України; Кабінету Міністрів України; окремих органів виконавчої влади, а також місцевих державних адміністрацій.

Насамперед зауважимо, що адміністративно-правове регулювання економіки передбачає систему заходів законодавчо-виконавчого та контролюючого характеру, здійснюваних відповідними уповноваженими державними інституціями з метою пристосування соціально-економічної системи до існуючих умов [1, с. 15]. Водночас слід наголосити на чинниках, які обумовлюють адміністративно-правове регулювання щодо діяльності державних підприємств в Україні, а саме:

— будь-які суспільні правовідносини мають набути правового закріплення; за кризових явищ тільки держава може забезпечити відновлення та урівноважити факторні причини цього;

— лише володіючи значним ресурсним інструментом, держава може вчиняти належний вплив на економічні процеси;

— створюючи та регулюючи діяльність державних виробничих підприємств, держава імперативно-рекомендаційно вказує на належну кон'юнктуру ринку, яка має підтримувати не лише приватну власність, але й забезпечувати публічні інтереси та національну безпеку країни;

— конституційне закріплення різних форм власності зумовлює виникнення національних економічних одиниць — державних підприємств, які, зрозуміло, потребують корегування своєї діяльності суб'єктами владних повноважень;

— не всі суб'єкти ринкових правовідносин мають на меті отримання прибутку, а забезпечують соціальну та інші сфери держави. Тому вони регулюються державною. Прикладом є медицина, освіта;

— ринкова економіка не ставить собі за мету працевлаштувати всіх бажаючих членів суспільства, тим більше, з обмеженими фізичними можливостями чи вадами розвитку. Ось чому саме держава виступає найбільшим працедавцем;

— без врегулювання економічної сфери безумовним стане розвиток галопуючої інфляції, монополізму та інших негативних явищ і процесів; низка галузей економіки має регулюватися лише державою (енергетика, оборона тощо);

— саморегулювання ринкової економіки не може призводити до постійних позитивних результатів без адміністративно-правових заходів держави.

Правовий аналіз суб'єктів, що регулюють діяльність державних підприємств, слід розпочати з **Президента України**, який:

— забезпечує національну безпеку держави;

— призначає керівників і членів вищого та центральних органів виконавчої влади;

— призначає і звільняє керівників у сфері управління державним майном та антимонopolної діяльності, голів місцевих органів виконавчої влади [2].

Зазначені повноваження Президента України мають вирішальне значення для державних суб'єктів господарювання, оскільки, по-перше, політика безпеки держави зумовлює умови функціонування економічного сектору, в першу чергу, державних підприємств, які є її матеріально-технічною базою. По-друге, призначаючи окремих суб'єктів регулювання у сфері підприємництва, корегується таким чином подальша політика у цій сфері.

Єдиний державний орган, що здійснює законодавче врегулювання всіх сфер життєдіяльності суспільства, є **Верховна Рада України**. На конституційному рівні до її повноважень щодо підприємництва можна віднести:

— реалізацію довгострокових і короткострокових національних програм розвитку в абсолютній більшості сфер життєдіяльності суспільства;

— визначення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації;

— визначення умов та порядку використання природних ресурсів; регулювання правових режимів власності;

— встановлення правових засад і гарантії проведення господарської діяльності тощо.

Вищим органом виконавчої влади є **Кабінет Міністрів України**, що виступає центральним регулятором підприємництва, зокрема у такий спосіб:

- забезпечує реалізацію довгострокових і короткострокових національних програм розвитку в абсолютній більшості сфер життєдіяльності суспільства;
- втілює в життя національні програми економічного розвитку;
- здійснює адміністрування об'єктами державної власності [2].

Більше роз'яснення компетенції Кабінету Міністрів України щодо діяльності державних підприємств міститься в Законах України “Про Кабінет Міністрів України” та “Про управління об'єктами державної власності” [3].

Сукупність органів виконавчої влади забезпечує практичне та безпосереднє регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Отож розглянемо завдання кожного відомства у сфері державного підприємництва.

Так, Міністерство аграрної політики та продовольства України:

- вживає заходи щодо розвитку сільськогосподарського сектору, у тому числі підприємств агропромислового виробництва;
- формує пропозиції щодо забезпечення діяльності аграрних підприємств технічними засобами, обладнанням, посівним матеріалом та ін. [4].

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України:

- проводить координацію роботи з реалізації національних програм економічного розвитку;
- визначає перелік державних підприємств, що мають стратегічне значення та значення безпеки для держави;
- здійснює нагляд за виконанням фінансових планів державних підприємств;
- встановлює правила торгівлі окремими групами товарів (послуг);
- забезпечує контроль щодо збереження державної таємниці на державних суб'єктах господарювання та ін. [5].

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України:

- організовує діяльність державного підприємства, яке виконує адміністрування спільної національної енергетичної системи;
- визначає межі вжитку різних видів енергії державними підприємствами природних монополій;
- координує діяльність установи, яка забезпечує належну експлуатацію атомних електростанцій, а також профільних підприємств, що утилізують небезпечні відходи;
- забезпечує перерозподіл державної власності суб'єктами господарювання в енергетичній та вугільній галузях;
- визначає процедуру переходу права власності державних підприємств [6].

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України:

- визначає державні будівельні норми ефективності використання різних видів енергії;
- встановлює кваліфікаційні вимоги до виконавців робіт, які стосуються створення об'єктів архітектури;
- координує методологію планування, будівництва і реконструкції об'єктів цивільного й індустріального використання [7].

Міністерство соціальної політики України:

- визначає нормативи у сфері матеріального забезпечення працюючих на державних підприємствах, інші необхідні умови праці;
- створює належні умови для ефективного функціонування державних підприємств у сфері соціального забезпечення;
- організовує співпрацю державних підприємств соціальної сфери [8].

Міністерство юстиції України:

- перевіряє на підприємствах умови реалізації роботи у галузі права;

— контролює процедуру усунення порушень законодавства на державних підприємствах, а також притягує до юридичної відповідальності їхніх службових і посадових осіб;

— координує освітню діяльність державних підприємств з громадянами;
— забезпечує здійснення перевірки використання матеріально-технічних ресурсів державними підприємствами;

— представляє інтереси держави та керівників підприємств у судах [9].

Державні агентства, комісії, комітети тощо є компетентними органами виконавчої влади й також врегульовують діяльність державних підприємств. Так, **Антимонопольний комітет України:**

— здійснює контрольні повноваження з питань дотримання законодавства про провадження конкурентних дій на ринку;

— забезпечує цінову політику щодо товарів (послуг), які надаються або виробляються окремими державними суб'єктами господарювання;

— організовує контроль у сфері здійснення закупівель органами публічної влади [10].

Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України проводить контрольні заходи з питань втілення у життя базових державних проектів у галузі зарубіжних та вітчизняних інвестицій [11].

Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном:

— організовує адміністрування всієї державної власності;

— сприяє створенню державних корпоративних суб'єктів господарювання;

— у випадках, передбачених законодавством, є агентом держави у господарських і корпоративних питаннях;

— забезпечує процедуру обрання і звільнення керівників державних господарюючих суб'єктів;

— забезпечує порядок передачі корпоративних прав повіреним державним суб'єктам;

— бере участь у заходах щодо підтримання ліквідності та недопущення припинення існування державних підприємств [12].

Фонд державного майна України:

— організовує раціональне використання та збереження матеріально-технічних ресурсів державних підприємств;

— виступає ініціатором зміни організаційної форми державних підприємств та виступає засновником державних холдингових компаній у процесі приватизації державних підприємств;

— бере участь у здійсненні контролю за поверненням тимчасово відчуженого майна державним підприємствам [13].

За сучасних умов адміністрування діяльності державних суб'єктів господарювання місцевим органам виконавчої влади відводиться дублююча другорядна роль порівняно з галузевими міністерствами [14, с. 3]. Зокрема **місцеві державні адміністрації** мають такі повноваження у сфері адміністративно-правового регулювання діяльності державних підприємств:

— здійснюють управління майном, приватизацією, сприяють розвитку підприємництва та здійснюють державну регуляторну політику;

— вносять пропозиції про зупинення діяльності підприємств у разі порушення ними законодавства про охорону довкілля та санітарних правил;

— забезпечують соціальний захист осіб, які працюють на роботах зі шкідливими умовами праці [15].

На підставі вищевикладеного можна зробити наступні висновки. По-перше, регуляторна політика у сфері господарської діяльності державних підприємств передбачає напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами

або іншими органами державної влади та державними суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність державних підприємств та усунення перешкод для розвитку їхньої господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України.

По-друге, адміністративно-правове регулювання діяльності державних підприємств – це закріплена в нормах права специфічна форма державного регулювання економіки, яка переважно ввібравши в себе адміністративні методи цього процесу, передбачає нормотворчу та поточну управлінську діяльність органів державної влади щодо впорядкування реалізації функцій державних суб'єктів господарювання.

По-третє, цілковите адміністративно-правове регулювання діяльності державних підприємств не входить до компетенції одного державного органу влади, а розмешоване по різних відомствах. Останні, виконуючи свої основні завдання, цілеспрямовано чи опосередковано вчиняють владний вплив на державні суб'єкти господарювання та можуть бути розділені на такі ланки:

- 1) основоположна ланка (Президент України, Верховна Рада України);
- 2) керівна ланка (Кабінет Міністрів України, міністерства);
- 3) контрольна ланка (окремі органи виконавчої влади);
- 4) місцева ланка (державні місцеві адміністрації).

Список використаних джерел

1. Государственное регулирование экономики [Текст] / под ред. Т. Г. Морозовой. — М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2002. — 255 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР [Текст] // ВВР. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
3. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 р. № 185–V [Текст] // ВВР. — 2006. — № 46. — Ст. 456.
4. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України : Указ Президента України від 23.04.2011 р. № 500/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 13. — Ст. 662.
5. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : Указ Президента України від 31.05.2011 р. № 634/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 17. — Ст. 789.
6. Про Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 382/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 9. — Ст. 535.
7. Про затвердження Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України : Указ Президента України від 31.05.2011 р. № 633/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 17. — Ст. 788.
8. Про Положення про Міністерство соціальної політики України : Указ Президента України від 06.04.2011 № 389/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 9. — Ст. 542.
9. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 9. — Ст. 548.
10. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. № 3659–XII [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
11. Про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України : Указ Президента України від 12.05.2011 р. № 583/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 16. — Ст. 738.
12. Про Положення про Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном : Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 451/2011 [Текст] // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 11. — Ст. 614.
13. Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 р. № 4107–VI [Текст] // ВВР. — 2012. — № 28. — Ст. 311.

14. Плакіда, В. Т. Развитие державного корпоративного сектора як форма реалізації власності [Текст] / В. Т. Плакіда // Теорія та практика державного управління. — 2009. — № 2 (25). — С. 1–8.
15. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586–XIV [Текст] // ВВР. — 1999. — № 20–21. — Ст. 190.

Надійшла до редакції 26.08.2014

Турчин Ю. Б. Полномочия субъектов административно-правового регулирования в деятельности государственных предприятий в Украине

Проанализировано вопросы, посвященные определению перечня и содержания полномочий субъектов административно-правового регулирования в сфере деятельности государственных предприятий в Украине. При этом особое внимание уделено полномочиям Президента Украины, Верховной Рады Украины, Кабинета Министров Украины, отдельных министерств Украины, государственных агентств, комиссий, комитетов, а также местных государственных администраций. На основании этого предложена система субъектов административно-правового регулирования в сфере деятельности государственных предприятий: основополагающее звено (Президент Украины, Верховный Совет Украины); руководящее звено (Кабинет Министров Украины, министерства); контрольное звено (государственные комитеты, инспекции); местное звено (государственные местные администрации). Отмечено основные факторы, которые обуславливают административно-правовое регулирование относительно деятельности государственных предприятий в Украине, в частности: ряд отраслей экономики должны регулироваться лишь государством; без государственного урегулирования экономической сферы будет происходить развитие монополизма; лишь владея значительным ресурсным инструментом, государство может совершать надлежащее влияние на экономические процессы.

Ключевые слова: государственные предприятия, мероприятия административного и контролирующего характера, органы исполнительной власти, субъекты административно-правового регулирования.

Turchyn, Yu. B. Powers of the Subjects of the Administrative and Legal Regulation in the Activities of State-Owned Enterprises in Ukraine

In the article a question is analysed sanctified to determination of list and maintenance of plenary powers of subjects of the adjusting in the field of activity of state enterprises in Ukraine. Thus the special attention is spared by plenary powers of President of Ukraine, Supreme Soviet of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, separate ministries of Ukraine, state agencies, commissions, committees, and also local state administrations. On the basis of it the system of subjects of the adjusting offers in the field of activity of state enterprises: fundamental link (President of Ukraine, Supreme soviet of Ukraine); leading link (Cabinet of Ministers of Ukraine, ministry); control link (state committees, inspections, agencies and others like that); local link (state local administrations). It is marked basic factors that stipulate the adjusting in relation to activity of state enterprises in Ukraine, in particular, row of industries of economy must be regulated only by the state; without the state settlement of economic sphere there will be development of monopolism; only owning a considerable resource instrument, the state can accomplish the proper influence on economic processes.

Keywords: state enterprises, events of administrative and supervisory character, executive bodies, subjects of the adjusting.

